



"Man må ha Nepal i hjertet"

- om norske kommersielle aktører i Nepal og FNs tusenårsmål

Av Solveig Holmedal Ottesen

Innledning

FNs medlemsland samlet seg i år 2000 om åtte tusenårsmål, med tilhørende delmål som skal oppnås innen 2015. Disse omfatter fattigdom, utdanning, likestilling, helse, miljø og globalisering. De syv første målene retter seg i hovedsak mot utviklingsland, mens mål åtte er avhengig av de utviklede landenes engasjement om det skal nås.

Nepal er et land som er "typisk" i målgruppen for FNs tusenårsmål. Landet har et dårlig utbygd helsesystem, ikke alle barn går på skole, kvinners stilling er svak, miljøet får ofte lide og folk er fattige. I tillegg har landets eksport og handel med andre land gått ned. Som et av verdens fattigste land, med en tiårig konflikt bak seg og en ustabil politisk situasjon, vil landet i hovedsak ikke nå målene innen 2015.

I Nepal er 5,8 prosent av bruttonasjonalinntekten internasjonal bistand (Norad 2006, tall fra 2004). Mange av FNs tusenårsmål er derfor også mål for internasjonale bistandsorganisasjoner og FN i landet. Men det ikke bare bistand som kan være med på at Nepal kommer nærmere eller når målene. Denne rapporten søker å vise at kommersielle aktører, definert som det private næringsliv og enkeltpersoner/enkeltforetak, også kan spille en rolle.

Hypotese og problemstilling

Utgangspunktet og hypotesen for denne rapporten er at land som Nepal, i tillegg til god bistand og internasjonalt engasjement, trenger kommersielle aktører for å komme nærmere eller oppnå tusenårsmålene. Denne rapporten ser spesielt på norske private kommersielle aktører i Nepal og spør hvordan de bidrar eller kan bidra til at Nepal kommer nærmere en måloppnåelse av FNs tusenårsmål. Til slutt diskuteres det hvorfor det ikke er flere norske private kommersielle aktører tilstede i Nepal.

Definisjoner og avklaringer

Jeg ønsker å belyse hvordan FNs tusenårsmål kan bli oppnådd. Gjennom fire eksempler på norske bedrifter i Nepal ser jeg på de ulike bedriftenes bevissthet om og tankegodt rundt tusenårsmålene og samfunnsansvar. Samfunnsansvar eller bedrifters samfunnsansvar definerer jeg her som hvordan en bedrift forholder seg til og jobber med områder som utvikling, miljø, fattigdom og korrupsjon på en langsiktig, lønnsom og ansvarlig måte (Sigla 2007). Mer spesifikt for denne rapporten er altså hvordan bedriftene forholder seg til FNs tusenårsmål og om disse målene er på agendaen eller om de er en del av eller kan være en del av bedriftenes samfunnsansvar.

Det finnes ikke mange norske private kommersielle aktører i Nepal. De fire norske aktørene i denne rapporten er engasjert innenfor tekstil og vannkraft. De har alle planer om langsiktig virksomhet i Nepal. Vannkraftinvestorene nevner FNs Global Compact som viktige retningslinjer for sitt arbeid. Global Compact er et rammeverk for bedrifter der de forplikter seg til å rette sine operasjoner og strategier i samsvar med ti ulike prinsipper som omhandler menneskerettigheter, arbeidsrettigheter, miljøet og anti korrupsjon (UN 2007). Jeg vil ikke her spesifikt diskutere Global Compact og hvordan bedriftene forholder seg til dette. Min vinkling vil ta for seg FNs tusenårsmål, som mer enn Global Compact dreier seg om enkeltlivene og enkeltsakene til folk i Nepal.



Fakta om Nepal

Nepal er et fjelland beliggende mellom verdens to mest folkerike land, India og Kina (Tibet). Landet har en befolkning på ca 27 millioner, og forventet levealder er 59,7 år (UNDP 2006). Landarealet er på 147,181 km² og landet strekker seg 885 km fra vest til øst (Central Bureau of Statistics 2002). I 2006 ble landet rangert som nr 138 på FNs Human Development Report (UNDP 2006) og er således et av verdens fattigste land og blir satt i kategorien MUL land (minst utviklede land). Nepal er i dag et av landene i verden som mottar mest bistand per innbygger.

I Nepal er mellom 80-88 prosent av befolkningen hinduer, resten er buddhister (7-8 prosent), muslimer, kristne, sikher og ulike animistiske religioner. Landet er fortsatt svært preget av kastesystemet, et hierarkisk system der et stort antall grupper med ulik kultur og nedarvet medlemskap er organisert i en religiøs farget rangorden (Tambis-Lyche 1996). Det finnes omkring 100 ulike etniske grupper og kaster i landet. De seks største er cheetri (15,8 prosent), brahmin (12,74 prosent), magar (7,14 prosent), tharu (6,75 prosent), tamang (5,64 prosent) og newar (5,48 prosent) (Central Bureau of Statistics 2002). Andre grupper er tibetanere, rai, limbu, thakali, gurung, sherpa, thakuri, muslimer og daliter (de kasteløse).

Nepal er et monarki og lenge hadde kongen og kongefamilien stor makt. Landet fikk i 1990 et flerpartisystem og frie valg. Kongens makt ble begrenset, men ikke borte. I juni 2001 skjedde noe av det mest dramatiske i Nepals historie; nesten hele den nepalske kongefamilien ble drept inkludert kongen, dronningen, kronprinsen, prinsen og prinsessen. De eneste som overlevde var dagens kong Gyanendra, hans kone og sønn. I november 2001 innførte kongen unntakstilstand og oppløste nasjonalforsamlingen (Klare 2004). I oktober 2002 avsatte han regjeringen og innsatte sin egen kongetro regjering, noe som gjentok seg flere ganger frem til 2005.

Etter 1990 forbyr den nepalske konstitusjonen enhver diskriminering på grunnlag av religion, rase, kaste eller etnisitet – noe som ofte ikke blir gjennomført i praksis. I disse dager er Nepal inne i en post-konflikt fase der landet skal lage en ny konstitusjon bygd på nye krav og ønsker fra befolkningen og der alle grupper skal forsøkt inkludert. Konflikten pågikk fra 1996 til 2006. Da drev maoistene, med bakgrunn i den radikale fløyen av kommunistpartiet, det de kalte folkets krig med en kommunistisk republikk som hovedmål. I løpet av og på grunn av konflikten ble ca 14 000 mennesker drept. I tillegg ble mange lokale administrasjonssenter, skoler, veier, vann og kraftanlegg, politistasjoner og hotell ødelagt. Samtidig og på grunn av konflikten stagnerte Nepals økonomiske utvikling, flere bistandprosjekter ble stoppet, områder ble fysisk avstengt, streiker stoppet landet i flere dager og turismen ble kraftig redusert. Nepal har nå mellom 100 000 – 200 000 internt fordrevne flyktninger (Flyktningerådet 2004). Det har vært en økning i sikkerhetsrelaterte utgifter de siste årene, en økning på 15 prosent siden 2003, mens det er en lavere økning på 11 prosent innen helse, utdanning og sanitære forhold (Dixit 2007).

I april 2006 gikk de politiske partiene, inkludert maoistene, sammen og fratok igjen kongen nesten all makt. Fredsforhandlinger mellom maoistene og de andre politiske partiene tok til, og i november 2006 ble en fredsavtale underskrevet. Landet styres nå av en interimregjering bestående av de største politiske partiene og et interimparlament. Politisk er landet ennå svært ustabil og i skrivende stund er valget igjen utsatt. I september 2007 gikk maoistene ut av regjeringen og siden den tid har ikke partiene klart å bli enige om helt basale ting, spesielt diskuteres monarkiets fremtid og hvilket valgsystem man skal ha.

Norge i Nepal

Bistand

Nepal har lenge vært et av Norges samarbeidsland for bistand i Asia. Norge har bilaterale avtaler med landet og drøyt 15 norske frivillige organisasjoner er til stede og har samarbeidet med partnere i Nepal i flere år. Diplomatiske forbindelser mellom Nepal og Norge ble opprettet i 1973, men helt siden midten av 1960-tallet har Norge støttet frivillige organisasjoner sitt arbeid, med vekt på støtte til energi og sosial utvikling (Den norske ambassaden 2007). Nepal ble valgt ut til å være et av Norges hovedsamarbeidsland i 1996 og den



norske ambassaden i Kathmandu ble åpnet i år 2000. Ambassaden koordinerer den daglige bistandsforvaltningen og har nær kontakt med de nepalske myndighetene.

Samlet norsk bistand til Nepal utgjorde ca 160 mill i 2005 og 158 millioner i 2006. I 2008 er det budsjettet med 128 millioner i bilateral bistand (Bolle 2007). Det er primært prosjekter innen utdanning, energi og utvikling av godt styresett og arbeid for menneskerettigheter Norge støtter (Den norske ambassaden 2007). I tillegg til å øke bistandsoverføringene, ønsker Norge å bidra i den politiske prosessen landet nå gjennomgår.

Kommersielle aktører

Det er ikke mange norske kommersielle aktører i Nepal. Det er generelt ikke mange internasjonale kommersielle aktører i det hele tatt. Det er heller ikke mye samhandel mellom Norge og Nepal. I 2004/2005 utgjorde import fra Nepal 2,9 millioner norske kroner, mens eksport til Nepal utgjorde i samme periode 2,6 millioner (Den norske ambassaden 2007). Norske kommersielle aktører som har investert eller har sin virksomhet i eller ut i fra Nepal er engasjert innenfor to områder; vannkraft og tekstil.

Presentasjon av bedriftene

Vannkraft

Følgende norske bedrifter har investert innen vannkraft i Nepal (Den norske ambassaden 2007):

- SNPower/Statkraft – eierandel på 50.6 prosent i Himal Power/Khimti I. Har fått lisens for Khimti II.
- Bergens Kommunale Kraftverk – har kjøpt seg inn i Himal Power/Khimti I med eierandel på 23 prosent.
- GE Hydro (tidligere Kværner) – 5.9 prosent eierandel i Himal Power/Khimti I og 23.53 prosent i Nepal Hydro and Electric
- Alstom (tidligere ABB Kraft AS) – 5.9 prosent eierandel i Himal Power/Khimti og 23.53 prosent i Nepal Hydro and Electric
- NCC tunnelling (tidligere Statkraft Anlegg) – eierandel på 33.75 prosent i Himal Hydro and General Construction Ltd
- Agder Kraft – faglig partner til lokalt selskap som har kjøpt Butwal Power Company (BPC), samt investor i samme firma sammen med bl.a. Statkraft Norfund Power Invest.
- Lyse Kraft – investor i Indrawati III vannkraftverk
- Sweco Grøner Engineering – Kontrakt med Nepal Electricity Authority om planlegging av vannkraftverk – og miljøoppfølging av Khimti.

Siden energi er en av hovedsatsningsområdene til norsk bistand i Nepal kan ikke dette ses på som helt "rene" private initiativ. Vannkraft er en del av norsk bistand og satsing i Nepal, samtidig som private vannkraftaktører også er profittorienterte og driver "business". Sammenhengen mellom bistand og forretning skal ikke diskuteres i denne rapporten.

Jeg ønsker videre å gi en nærmere presentasjon av Himal Power Limited som har sitt hovedsete i Kathmandu og driver Khimti vannkraftverk, og SN Power som holder til i Norge, men med investeringer og prosjekter innen vannkraftsektoren i flere land, blant annet Nepal.

Himal Power Limited

Himal Power Limited (HPL) er eid av norske investorer som SN Power/Statkraft, Alstom, Bergens Kommunale Kraftverk og GE Hydro. HPL sitt prosjekt i Nepal er Khimti I, et vannkraftverk som gir elektrisitet



til ca 5000 hushold i Khimtidalen og omegn. I dag står anlegget for nesten 10 prosent av Nepals elektrisitetsproduksjon. HPL er i planleggingsfasen for Khimti II. I tillegg til investorene har the International Finance Corporation (IFC), the Asian Development Bank (ADB), Eksportfinans as, Norad, the Nordic Development Fund (NDF) bidratt til finansieringen av HPL (HPL 2007). HPL har et tett samarbeid med den norske ambassaden og norske bistandsmyndigheter. Hvis alt går bra vil HPL sitte igjen med en stor profitt av sitt arbeid i Nepal.

HPL er det første privat sektor vannkraftanlegget i Nepal og er basert på en BOOT (Build-Own-Operate-Transfer) struktur, det vil si at anlegget bygges, eies og driftes av HPL, men med et mål om at det på sikt skal overføres til nepalske kooperativer og den nepalske regjeringen.

HPL er opptatt av å dele sin virksomhet inn i to; driften av anlegget og utviklingsarbeid innen det de kaller prosjekt berørt område. Dette er området som blir berørt av vannkraftprosjektet, både sosialt, miljømessig og økonomisk. Innen utviklingsarbeidet er det noe som er obligatorisk, slik som å følge lovlige prosedyrer. Dette går av HPLs eget budsjett. En annen del er frivillig og dette blir av HPL definert som samfunnsansvar. Her brukes det også av HPLs eget budsjett, men i hovedsak dreier det seg om økonomiske midler fra den norske ambassaden/norske myndigheter, henholdsvis 12 prosent fra HPL og 88 prosent fra ambassaden/norske myndigheter (HPL/Solberg 2007).

SN Power

SN Power er en internasjonal vannkraftbedrift som eies av Statkraft, et 100 prosent statseid selskap, og Norfund, som er den norske statens investeringsfond for utviklingsland. Bedriften har hovedsete i Oslo, men har investeringer og prosjekter i 10 ulike land i Afrika, Latin Amerika og Asia. De er en langsiktig industriinvestor i vannkraftsektoren (SN Power 2007), og eier for tiden 14 vannkraftanlegg i drift og har åtte anlegg under planlegging eller utvikling. De ønsker å ha et aktivt eierskap, og har en målsetting om å overføre norsk vannkraftekspertise til andre land (ibid). SN Power samarbeider tett med finansinstitusjoner, myndigheter, industrisektoren og lokale myndigheter.

I Nepal eier SN Power 50,6 prosent av Himal Power Limited. I mars 2007 fikk SN Power klarsignal til å utvikle Tamakoshi 2 og Tamakoshi 3. De er nå i gang med en forundersøkelse og en omfattende vurdering av den miljømessige og sosial innvirkningen disse anleggene vil ha. Disse anleggene skal også på sikt overføres til nepalske kooperativer.

SN Power er opptatt av å fremme at de har høye sosiale, miljømessige og etiske standarder i alle sine aktiviteter. De ønsker å fremheve sin sosiale bevissthet og samvittighet og etter eget utsagn er det derfor de satser så mye på samfunnsansvar. I forhold til å jobbe med samfunnsansvar i Nepal skal SN Power og Himal Power Limited dele en stilling som skal jobbe tett opp i mot dette i en tre års kontrakt. Denne personen skal være bindeleddet og kommunikasjonskanal mellom lokalbefolkningen og SN Power/HPL.

Tekstil

Mens norsk vannkraft har en lang historie i Nepal, er norsk satsing på tekstil et nyere fenomen. Dette er private initiativ fra enkeltpersoner og ikke en del av norsk bistandssatsing. Jeg vil her presentere to kommersielle aktører som er inne i nepalsk tekstil- og designindustri. Jeg trekker også inn en nepalsk samarbeidspartner.

Pashmina Norge

Pashmina Norge drives av far og sønn Marius og Jan Søybye. Bedriften startet opp høsten 2005. Da dro far og sønn til Nepal for å se på muligheten for å importere og selge pashmina produkter¹ fra Nepal til Norge. De

¹ Pashmina-ullen hentes fra halsen til capra-hircus geita som lever på 3500 meter og høyere i Nepal og India.



hadde saumfart markedet i Norge og fant ut at det var et marked for pashminaprodukter av høy kvalitet. Det lille som fantes var ikke ekte og av dårlig kvalitet.

I Nepal hadde Pashmina Norge møte med den norske ambassaden og fikk gode råd. De besøkte rundt 20 fabrikker som produserte pashminaprodukter. De hadde lite kunnskap om pashmina og måtte bokstavig talt "kjenne seg frem". De skrev etter hvert kontrakt med en seriøs aktør som hadde et veveri. De sørget for enerett i det skandinaviske markedet. I første omgang kjøpte de med seg varer for 20 000 kr til Norge. Vel hjemme registrerte de et firma og startet markedsføring. De begynte med å selge produktene på nettet. Høsten 2007 vil de starte utsalg fra en butikk i Oslo.

Etter et år med kontrakt med den første leverandøren ble dette samarbeidet avsluttet og Pashmina Norge inngikk kontrakt med en annen bedrift. Denne bedriften er Fewa Pashmina (Fewa) som har to veverier/fabrikker og to butikker i Kathmandu. De selger sine pashminaprodukter (i hovedsak klær) på det norske markedet gjennom Pashmina Norge. Fewa ble anbefalt av den norske ambassaden når Pashmina Norge ønsket ny samarbeidspartner. Fewa er en familiebedrift og alt de selger er laget i egen fabrikk. De selger til private kunder fra sine to butikker og til internasjonale bedrifter/butikker. De har ca 60 ansatte. Fewa har hele tiden ekspandert og har i dag hovedfokus på det internasjonale markedet. De ønsker å bli en fairtrade bedrift i fremtiden.

Pashmina Norge ønsker også å satse på salg av nepalsk rispapir til det norske markedet. Foreløpig importeres dette bare til internt bruk slik som til visittkort og en ekstra gave til kundene. Pashmina Norge vurderer et samarbeid med en nepalsk barnerettighetsorganisasjon (CWIN) innen dette området. De har også inngått et samarbeid med Folk Nepal². I 2008 vil de også tilby gruppereiser til Nepal og India.

Nepal Productions

Leila Hafzi driver Nepal Productions. Hun er klesdesigner og har siden 1997 hatt flere kolleksjoner. Hver kolleksjon har blitt produsert i Iran eller Nepal. Hafzi kom til Nepal for første gang i 1997. Hun ønsket og ville bevise at etisk handel er mulig innen moteindustrien og hun ville se om det var mulig å produsere klær i og fra Nepal, og så selge det på det europeiske markedet. Målet har hele tiden vært å representere og presentere rettferdig og etisk handel i moteindustrien. Samtidig ville hun også designe og lage klær selv og er i hovedsak designer. Økonomisk er ikke Nepal Productions spesielt lønnsomt og firmaet går stort sett i null (Hafzi 2007).

Nå produserer og lager Nepal Productions alle sine klær i Nepal med nepalsk materiale, arbeidskraft og samarbeidspartnere. De har en egen fabrikk i Nepal med syv ansatte som produserer klærne Hafzi designer. I tillegg samarbeider de med fire andre fabrikker (Ween 2007). På sikt ønsker Nepal Productions å bygge en fabrikk i Kathmandu og ha tre egne bedrifter, inkludert et eget veveri.

Nepal Productions har fått økonomisk støtte til sin bedrift. Av Norad har de fått støtte i tre omganger til produktutvikling og markedsføring, til sammen utgjorde dette 385 000 kr i 2006. Innovasjon Norge har også støttet prosjektet og Hafzi skal søke støtte fra Norfund. Hafzi sier at 80 prosent av pengene er brukt på merkevarebygging og kun 20 prosent på produkt. Fra 2008 er Nepal Productions en del av et utvekslingsprosjekt finansiert av Fredskorpset, der to ansatte fra Norge skal jobbe for bedriften i Nepal.

² Folk Nepal er en ikke-profitt sosial velferdsorganisasjon. De er medlem av Fair Trade Group Nepal.



FNs tusenårsmål og status i Nepal

Før jeg går inn på hvordan disse fire private kommersielle bedriftene bidrar eller kan bidra til en nærmere måloppnåelse av FNs tusenårsmål i Nepal vil jeg gi en oversikt over tusenårsmålenes status i Nepal. Jeg vil i hovedsak presentere statusen som er relevant i denne sammenheng. Under hvert mål innleder jeg med et eksempel fra virkeligheten med "virkelige" mennesker jeg har møtt. Alle er anonymisert.

Mål 1: Utrydde ekstrem fattigdom og sult

Delmål 1: Halvere, mellom 1990 og 2015, andelen mennesker som har en inntekt på under en dollar om dagen

Delmål 2: Halvere, mellom 1990 og 2015, andelen mennesker som lider av sult

I en landsby helt vest i Nepal, i Nepals fattigste region, bor Kumar. Han er en av Nepals mange fattige og lever under fattigdomsgrensa, det vil si for under en dollar om dagen. I hans landsby er det matmangel og landsbybeboerne lever av å plukke mat fra skogen. Dette fører til under- og feilernærte og understimulerte barn. I blant kan Kumar få seg dagsarbeid. I landsbyen har ikke folk råd til passbilder som de trenger på identifikasjonspapirer slik at de får stemt. Det er ingen penger i landsbyen. Hele landsbyen har ikke så mye som en rupi i fellesskap. Kumar og familien bor i jordhytter. De tilhører en diskriminert etnisk gruppe og eier ikke jorda de bor på. Ofte må de flytte på seg fordi jordeieren vil ha jorda til noe annet.

Nepal er en av verdens fattigste land. Ut i fra FNs fattigdomsgrense³ levde 24 prosent av befolkningen i ekstrem fattigdom i 2005 (HMG Nepal/UN 2005). Det har vært en reduksjon i antall fattige siden 1996, hvor 42 prosent levde under fattigdomsgrensa (ibid). Arbeidsledigheten i Nepal er stor. Mange livnærer seg gjennom jordbruk, men landbrukssektoren har ikke utviklet seg i en positiv retning. De fattigste er husholdene som har inntekt fra landbruk (ibid), og 95 prosent av Nepals fattige bor på landsbygda. Det er også store ulikheter i hvem som er fattige og et tydelig trekk er at forskjellene mellom folk øker. Folk fra lavere kaster (spesielt daliter) og folk fra etniske grupper er oftere fattige enn høykaster (ibid). Som i andre land har man også i Nepal sett en feminisering av fattigdom. Det er kvinner mer enn menn som er fattige og bærer byrden av fattigdommen. En stadig økende andel av Nepals bruttonasjonalbudsjett består av penger folk sender hjem fra arbeid i utlandet (NIDS/UNIFEM 2006).

Det har vært sultekatastrofer i Vest-Nepal, og det er stor grad av feil- og underernæring blant folk. For eksempel er en stor andel av barn lavere og mindre enn alderen skulle tilsi (HMG Nepal/UN 2005). Det er usannsynlig at Nepal vil nå målet om å halvere antall mennesker som lider av sult innen 2015 (ibid).

Antagelig vil Nepal nå FNs tusenårsmål om å redusere antall mennesker som lever for en dollar om dagen til 17 prosent innen 2015. For at dette skal skje trenger folk i Nepal arbeidsplasser og inntektskilder. En av årsakene til at folk forblir fattige er nettopp den manglende tilgangen til arbeid. Spesielt er det viktig at man fremskaffer inntektsmuligheter og arbeidsplasser til de mest sårbare gruppene (ibid).

Mål 2: Oppnå universell grunnutdanning

Delmål 3: Forsikre at, innen 2015, skal alle barn, gutter som jenter, kunne fullføre grunnutdanning

Sarda er 10 år og bor i Dolpa, en av de mest avsidesliggende regionene i Nepal. Sarda går ikke på skolen, fordi det er så lang vei til den lokale skolen og foreldrene har ikke råd til å ha henne på kostskole. Dessuten trengs hun til arbeid i hjemmet. Skolen hun skulle gått på er ofte stengt. Barna kan komme på skolen, i

³ FNs fastsatte fattigdomsgrense vil si å leve for under en 1 dollar om dagen.



skoleuniformen, men lærerne dukker ikke opp. Dette fordi lærerne tjener så lite at det kan lønne seg og heller jobbe på sin egen gård. Det er dessuten en lang vei å gå også for lærerne. Innimellom hender det at lærere er så fyllesyke at de ikke kommer seg på jobb og skolen holder da også stengt. Dolpa er i tillegg et område der det er tradisjon og kultur for å samle yasakumba (urter som selges) tre-fire uker i året. Barna deltar og mister da verdfull skolegang.

Selv om man i det siste har sett en økning i barn som begynner på skolen ser det ikke ut som om Nepal vil nå målet om grunntutdanning for alle innen 2015 (HMG Nepal/UN 2005). Det var en økning fra 69 prosent av nepalske barn som begynte på skolen i 1995 til 84 prosent i 2005, og forskjellen mellom gutter og jenter har gått ned fra 23 prosent til 12 prosent i samme periode. Men av de som begynner på skolen er det mindre enn halvparten som fullfører grunnskolen, og kun 10 prosent som er innmeldt i første klasse når 10. klasse (Redd Barna 2007). Flere jenter enn gutter dropper ut av skolen (HMG Nepal/UN 2005). Ofte blir ikke jenter prioritert til skolegang og gutter blir sendt til de beste skolene. Det er dessuten store ulikheter mellom ulike grupper, mellom by og land og mellom offentlige og private skoler (Redd Barna 2007).

Mange barn er viktige inntektskilder for familien og kommer ikke på skolen av den grunn. Noen familier har heller ikke råd til å betale for skolepenger, skolebøker eller skoleuniformer. Daliter ligger under snittet for andel barn i skolen og 2/3 av dem er analfabeter (HMG Nepal/UN 2005). Det er viktig å ha fokus på at også marginaliserte grupper får utdanning og at minoritetsspråklige grupper får utdanning på eget morsmål.

Lærerlønninger i Nepal er så lave at det er lite attraktivt å være lærer. Spesielt er det vanskelig å rekruttere lærere til avsidesliggende strøk. Under konflikten i Nepal var dette enda vanskeligere og utdanningsinstitusjoner ble hardt rammet av konflikten. Forholdstallet lærer/elev på grunnivået er 39:1, med stor variasjon mellom land- og by (Redd Barna 2007). I alt har bare 30,5 prosent av grunnskolelærere lærerutdanning. Én tredjedel av elevene får lærebøker i tide, mens et tilsvarende antall elever aldri får lærebøker. Av 200 skoledager på kalenderen, var skolene gjennomsnittlig bare åpne 143 dager i 2004 (ibid).

Mål 3: Fremme likestilling og styrke kvinners stilling

Delmål 4: Fjerne forskjellene mellom andelen gutter og jenter i grunnskole innen 2005 og i all utdanning innen år 2015

Birma er dalit (kasteløs) og fra en fattig familie og landsby vest i Nepal. Hun har fire barn. Hun er analfabet. Hennes mann er arbeidsledig etter å ha mistet jobben i politiet. Hun har jobbet flere år i utlandet fordi hun måtte tjene penger til familien. Det var ingen penger til barna og hun måtte dra utenlands for at familien skulle overleve. For å komme seg til utlandet måtte hun betale en ulovlig agent. Det er forventet at ektemannen skal forsørge familien sin, men ofte er det kvinnene som må ta forsørgeransvaret, i tillegg til ansvar for hus og hjem. Hun sier at hennes utenlandsopphold ikke var bra. Hun hadde ingen rettigheter og fikk lite betalt. Det hun tjente ble brukt til å tilbakebetale lån. Hun føler ikke at utenlandsoppholdet førte til noen endringer i livet hennes, hun har fortsatt de samme problemene.

Nepal vil ikke nå FNs mål om likestilling mellom kjønnene innen noen områder, unntaket kan være innen utdannelse, men kun på lavere trinn, ikke på ungdomsskolen (HMG Nepal/UN 2005). Dette skyldes blant annet den lave giftealderen for jenter; 16,6 år i 2006 (Dixit 2007), og jenters arbeidsbyrde hjemme (HMG Nepal/UN 2005). Skrive og lesekyndigheten blant unge kvinner har økt fra 26,3 prosent i 1991 til 60,1 prosent i 2001, men ligger fortsatt lavere enn for menn (ibid).

Når det gjelder kvinners økonomiske uavhengighet har utviklingen i Nepal gått sakte. Kvinner utgjorde 43 prosent av arbeidsstyrken i 2001, men hele 73 prosent av dette var innen landbruk, noe som ikke gir tilstrekkelig inntekt. Kvinner utgjorde kun 10-20 prosent av arbeidsstyrken innen administrative, tekniske, fagarbeider o.l. yrker (ibid). Det er få kvinnelige ledere og arbeidsgivere. Det er flest kvinner innen uformelt ulønnet arbeid og menn tjener 27 til 35 prosent mer enn kvinner (ibid).



Det er få kvinner representert i det offentlige liv, slik som innen politikken og justisvesenet. Kvinner har ikke like juridiske rettigheter som menn og har liten kontroll over beslutninger og økonomiske ressurser. Et annet stort problem er vold og overgrep mot kvinner, spesielt innen familien og fra ektemenn. Polygami eksisterer fortsatt. På nasjonalt nivå begås 78 prosent av alle voldtekter mot jenter og kvinner under 29 år (ibid). Disse kvinnene er i risikogruppen for å få HIV og jenter som rømmer fra vold og overgrep kan ende opp som ofre for menneskehandel og/eller som prostituerte. Det er fortsatt et stort stigma knyttet til det å være utsatt for vold og overgrep og store mørketall eksisterer. Utfordringene for å endre alt dette ligger mye i holdninger og kvinners lave status.



Mål 4: Redusere barnedødeligheten

Delmål 5: Redusere barnedødeligheten hos barn under fem år med totredjedeler mellom 1990 og 2015

I Nepal dør 64 av 1000 fødte barn i spedbarnsalderen og 82 av 1000 dør før de fyller fem år (HMG Nepal/UN 2005). Det har vært en nedgang i antall dødsfall de siste årene og hvis denne utviklingen fortsetter vil Nepal nå FNs tusenårsmål. Tall fra Unicef viser at Nepal antagelig vil komme ned i 40 døde per 1000 innen 2015 (Dixit 2007). Men skal dette tallet reelt gå ned må man redde flere nyfødte barn, som i 2001 utgjorde 60 prosent av alle barnedødsfall (HMG Nepal/UN 2005). Nepal har den tredje høyeste barseldødeligheten og tredje laveste fødselsvekt i verden (ibid). Jenter har 1,5 gang større sjanse til å dø før de er fem år enn gutter.

De underliggende årsakene til disse tallene er dårlig svangerskaphelse, liten tilgang på medisiner, utilfredsstillende oppfølging under svangerskap, under fødsel og i barselperioden. Et fundamentalt forhold som ligger bak denne situasjonen er den lave statusen som kvinner og nyfødte har (ibid). Oppfølging og omsorg for den nyfødte er ikke alltid til stede, og tradisjonelle holdninger og praksiser dominerer synet på hvordan en nyfødt skal behandles og dette kan være fatalt. Muligheten for at et barn ikke dør før fem år øker med morens utdanning og velstand.

Mål 5: Redusere svangerskapsrelatert dødelighet

Delmål 6: Redusere dødsfall i forbindelse med fødsler og graviditet med trefjerdedeler mellom 1990 og 2015

Kartike er en dalitkvinne som bor i nord-vest Nepal. Hun er 35 år, gift og har fire barn. Hun skulle hatt fem, men hennes førstefødte sønn døde under fødsel. Kartike fødte han i fjøset. Denne tradisjonen og skikken eksisterer fortsatt i Nepal og i noen områder har nesten hver eneste kvinne opplevd å miste et barn grunnet uhygieniske forhold, både under svangerskapet og under fødsel. Nå er det blitt bedre, sier Kartike. Hun fødte sine andre barn hjemme i jordhuset med mer lys, men uten assistanse. Kartike har tre døtre og en sønn. Sønnen får mer mat enn døtrene. Alle barna er underernærte grunnet dårlig kosthold. Kartike og familien har ikke råd til næringsrik mat.

Kun 19,8 prosent av kvinner i Nepal har profesjonell assistanse under en fødsel, og dette er den fjerde laveste prosentandelen i verden (HMG Nepal/UN 2005). Dette gjør det vanskelig å nå tusenårs målet på 60 prosent innen 2015 (ibid). Det betyr at over 80 prosent av alle fødsler i Nepal foregår hjemme, assistert av slektninger eller naboer. Å ha tilstedeværelse av fagfolk under en fødsel senker morsdødeligheten (UN 2006). Det er større sjanse for at en kvinne som lever i urbane strøk har fagfolk tilstede under enn fødsel enn for kvinner i rurale strøk.

Svangerskap er i Nepal ofte sett på som en tilstand der man ikke trenger helseoppfølging og helsetilbudet til gravide er meget dårlig. Kun 14 prosent av gravide kvinner gjennomgår de anbefalte kontrollene i løpet av svangerskapet, og kun 17 prosent opplever en oppfølging innen 48 timer etter en fødsel (HMG Nepal/UN 2005). I forhold til andelen barn som dør under fødsel er tallene noe usikre, men mellom 515 og 850 barn per 100 000 fødte dør under fødsel (ibid).

39 prosent av nepalske kvinner oppgir at de bruker en eller annen form for prevensjon (ibid). Kun 9 prosent av jenter mellom 15 og 19 bruker en eller annen form for prevensjon, selv om 40 prosent av dem allerede er mødre (ibid). Det er mangel på informasjon om prevensjon og ingen eller lite seksualopplysning i skolen.

Mål 6: Stoppe spredningen av HIV/AIDS, malaria og andre sykdommer

Delmål 7: Stoppe spredningen av hiv/aids og reversere trenden fra en økning til en reduksjon i antall nye tilfeller innen år 2015

Delmål 8: Stoppe spredningen av malaria og andre sykdommer, og reversere trenden fra en økning til en reduksjon i antall nye tilfeller innen år 2015



Sushil er 23 år og har HIV. Han bodde flere år på gata og der fikk han viruset. Han vet ikke helt sikkert hvordan, men kanskje gjennom en tatovering. Han har levd med viruset i tre år og har i det siste begynt å føle seg syk. Flere av vennene hans er også smittet og han kjenner flere som har dødd av AIDS. I dag jobber han for en barnerettighetsorganisasjon. Gatebarna han jobber med er en stor risikogruppe i Nepal. De blir smittet med HIV gjennom ubeskyttet sex og deling av urene sprøyter. Andre sykdommer som hepatitt og tuberkulose er også vanlig blant gatebarn. HIV er fortsatt veldig tabubelagt i Nepal. Sushil forteller få at han har HIV, fordi han er redd for de negative reaksjonene.

En halv prosent av befolkningen mellom 15 og 49 år har HIV i Nepal (Norad 2006). Nepal er på vei inn i det man kaller en konsentrert epidemi med visse risikogrupper, slik som sprøytenarkomane, prostituerte, sesongarbeidende migranter, menn som kjøper sex og menn som har sex med menn. Hvis ikke noe gjøres vil antagelig epidemien spre seg til større deler av befolkningen i årene fremover, fordi for eksempel menn som kjøper sex og menn som har sex med menn uten kondom, også har ubeskyttet sex med sine koner. Barn som er skilt fra sine foreldre og eksempelvis lever på gata er også sårbare for å få HIV (HMG Nepal/UN 2005).

Dessverre er mennesker som er smittet med HIV utsatt for kraftig stigmatisering og fordømmelse. Det er stor mangel på omsorg, støtte og rådgivning til mennesker som lever med viruset (ibid).

Malaria og tuberkulose

Antall malariatilfeller i Nepal har gått ned og var 78 per 100 000 innbyggere i 2003 (HMG Nepal/UN 2005). Det bekymringsfulle er antall barn under et år med malaria har økt og medisineresistensen øker. FNs tusenårsmål vil derfor antagelig ikke bli nådd innen dette området.

Tuberkulose er fortsatt svært utbredt i Nepal. Man venter at antallet tuberkulosestilfeller vil gå ned innen 2015, men på grunn av HIV/AIDS kan tuberkulose være farlig og dødelig å få (ibid).

Mål 7: Sikre miljøvennlig og bærekraftig utvikling

Delmål 9: Integrere prinsippene om bærekraftig utvikling i nasjonal politikk og reversere tap av naturressurser

Delmål 10: Halvere andelen mennesker uten tilgang til rent drikkevann innen 2015

Delmål 11: Forbedre levekårene for minst 100 millioner slumbeboere innen 2020

I et av Kathmandus slumområder ved elvebredden bor Hira. I hans nabolag går vannrørene gjennom gatene, bare noen meter fra folks hus uten at noen har råd til å koble seg til. Det er mangel på drikkevann og skikkelige sanitære forhold. Noen ganger blir folk så desperate at de drikker urent vann. Dette fører til at mange blir syke. Kloakk og toalettavfall renner direkte ut i elven og blir senere pumpet opp til vaskevann. Folk er ikke akkurat stolte av å måtte vaske seg i møkkete elvevann, eller over å ha så uhygieniske toalettforhold, men som Hira sier: "det er ingen andre muligheter. Det handler om nød"

Avskoging og biomangfold

I Nepal er 29 prosent av det totale landarealet dekket av skog og 10,6 prosent av busker (HMG Nepal/UN 2005). Det har vært en positiv utvikling i forhold til bevaring av biomangfoldet, og en nedgang i åpne områder i skogsarealet, noe som begge er viktig for miljøet i Nepal. Det er også viktig å bevare våtområder. Områder som er verna (nasjonalparker, naturreservat) har økt, og utgjør 19,4 prosent av landarealet (ibid).

En utfordring er å sikre rettighetene til ulike etniske grupper, fattige og marginaliserte over naturressurser. En annen utfordring er å få samsvar mellom lover bestemt og implementeringen av dem (ibid).



Energi

Ca 40 prosent av Nepals befolkning har tilgang til elektrisitet, med et stort gap mellom urbane og rurale områder (HMG Nepal/UN 2005). Nepal er det landet i Asia med lavest elektrisitetsbruk per innbygger. Energiforbruket er fortsatt dominert av tradisjonell energi som utgjorde 87 prosent av den totale energibruken i 2004 (ibid). Andelen som bruker ved som sitt hovedmateriale for matlaging er 69,1 prosent, noe som kan bidra til avskoging (ibid).

Bruken av kommersiell energi øker, spesielt bensinprodukter. Bruken av alternativ energi i Nepal har økt de siste årene, men dette bør utvides kraftig, også til fattigere og mer avsidesliggende områder.

Vann og sanitære forhold

Når det gjelder tilgang til drikkevann har Nepal hatt en positiv utvikling med 81 prosent av befolkningen som har tilgang til drikkevann (HMG Nepal/UN 2005). Problemet er at mange av drikkevannskildene ikke fungerer skikkelig og trenger vedlikehold og reparasjon (ibid). Andre problemer er at mange vannkilder er forurenset, vannet er ikke rent og det er ikke alltid nok vann til alle. Tar man dette i betraktning vil andelen mennesker i Nepal med tilgang til nok rent drikkevann bli langt lavere. Nepal vil likevel antagelig nå målet om tilgang til vann innen 2017 (ibid).

Sanitære forhold har alltid vært lavt prioritert og andelen som har tilgang til toalett er bare 39 prosent (ibid). Det er store forskjeller mellom urbane og rurale områder og den rikeste delen av befolkningen har mer tilgang til vann og toalett enn den fattige. Det er viktig å nå målene innen vann og sanitære forhold, fordi dette også påvirker muligheten til å nå de andre målene.

Mål 8: Utvikle et globalt partnerskap for utvikling

Delmål 12-15: Økt bistand, rettferdige handelsregler og sletting av gjeld

Delmål 16: Utvikle og implementere strategier for anstendig og produktivt arbeid for ungdom, i samarbeid med utviklingslandene selv

Delmål 17: Gjøre tilgjengelig viktige medisiner til en rimelig pris i utviklingsland, i samarbeid med farmasøytiske selskaper

Delmål 18: Gjøre ny teknologi, spesielt innen informasjon og kommunikasjon, tilgjengelig i samarbeid med privat sektor I Karnali distrikt, nordvest i Nepal finnes det ikke en eneste pc og da heller ikke tilgang til internett. Jumla, hovedkvarteret i distriktet, har bare to telefonlinjer. Den ene har områdets eneste lege, den andre er til offentlig bruk, men køen er lang. I dette området finnes et sykehus, men på dette sykehuset finnes det nesten ikke utstyr eller medisiner. I Karnali dør således barn av diaré. Unge mennesker vil ikke bo i Karnali, mange ønsker seg vekk fordi det finnes ikke jobber.

Nepal er et av Asias mest åpne og handelsavhengige land (HMG Nepal/UN 2005) og ble medlem av WTO i 2004. Landet har fortsatt problemer med å implementere WTOs regler og avtaler.

Landet har lite teknisk og finansielle ressurser og trenger hjelp utenfra til dette. Nepalske varer blir ofte utkonkurrert på verdensmarkedet. Nepal har også hatt problemer med å oppfylle visse krav til varene de eksporterer og eksporten har gått ned de siste årene. Hovedeksportvarene er tepper, tekstiler og landbruksprodukter og over 80 prosent av eksporten går til India, USA og Tyskland (ibid).

Siden Nepal er et land uten kyst er transportkostnadene store; opp til 25 prosent mer enn for land som Nepal konkurrerer med på det internasjonale markedet (ibid). Landet har også en meget dårlig og lite utbygd infrastruktur. Offentlig gjeld har økt fra 5,7 prosent i 1975 til 66 prosent av bruttonasjonalproduktet i 2004. Dette er et meget høyt tall, men ikke sett på som å være umulig å bære (ibid).



Ungdom og arbeid

Fremskaffelsen av arbeidsplasser har ikke holdt tritt med økningen i arbeidstyrken i Nepal, og innsatsen for å skape arbeidsplasser for landets unge har ikke vært god nok. Det er dermed et stort behov for å skape arbeidsplasser (HMG Nepal/UN 2005). Flere og flere nepalere reiser utenlands for arbeid og pengene de sender hjem utgjør en stadig større andel av landets inntekt. Lønningene i Nepal er lave med en gjennomsnittsinntekt i industrien på 74 rupies om dagen (ca 7 kr) (ibid). Nepal forbød i 2004 barnearbeid for barn under 14 år, men dette er fortsatt svært utbredt.

Tilgang til billige medisiner

De nepalske bedriftene som produserer medisiner har 25-27 prosent av markedet i Nepal (HMG Nepal/UN 2005). Ellers er markedet dominert av medisiner fra India og den lokale medisinindustrien har ikke klart å ekspandere (ibid). Forbruket av medisiner øker, men mange fattige mennesker har ikke råd til selv de mest basale medisiner. Sykehus og klinikker tar en egenandel for å gi behandling og de fleste nepalere har ikke råd til verken helseforsikring eller behandling. Regjeringen bruker 5 prosent av budsjettet på helse, som tilsvarer kun 5 dollar per hode per år (ibid).

Det er en bekymring at patent på medisiner vil føre til økte priser på helt basale medisiner. Men en større frykt er kanskje at prisen vil øke på andre medisiner som ikke er sett på som essensielle, for eksempel aidsmedisiner (ibid)

Moderne kommunikasjonsmidler

Nepal ligger langt tilbake i forhold til bruk av moderne teknologi og mange mennesker har ikke tilgang til verken telefon eller internett, enten fordi det ikke er tilgang der de bor eller fordi de ikke har råd. Telefontilbudet dekker kun 58 prosent av etterspørselen (HMG Nepal/UN 2005). Et mål har vært å ha minst to telefonlinjer i hver kommune, men det finnes kommuner uten telefonlinjer i det hele tatt. Det er 1,61 telefonlinjer per 100 innbygger, på landsbygda kun 0,16 telefonlinjer per 100 innbygger (ibid).

I 2005 var antallet internettbrukere 120 000 (ibid). Nepal har vært trege til å fremme IT som en del av utviklingspolitikken. Landet må inkludere privat sektor og internasjonale investorer i sin IT-promotering, og sørge for at telefoni og IT-fasiliteter blir tilgjengelige og billige.



Drøfting av bedriftenes bidrag til målene

Jeg skal nå sette tusenårsmålene og målenes status i Nepal opp i mot hvordan de enkelte norske bedriftene kan bidra.

Fattigdom og arbeidsplasser

Mål 1 om fattigdom er antagelig det målet der norske bedrifter kan bidra mest konkret og direkte. Dette fordi man ved å ha virksomheten og produksjonen sin i Nepal skaper arbeidsplasser og dermed gir folk inntektskilder. Dette gjelder både innen tekstilindustrien og innen vannkraft. For å senke fattigdommen i Nepal trenger folk inntektskilder, spesielt faste sikre langvarige inntektskilder, noe norske bedrifter kan bidra med. Alle bedriftene i denne rapporten har planer om langvarig produksjon og samhandel med Nepal og de satser alle på nepalsk arbeidskraft og nepalsk materiale/produksjon.

Norske bedrifter bør nettopp være nøye med å bruke nepalsk arbeidskraft og materiale. Alle bedriftene er bevisste på å bruke nepalsk arbeidskraft, men ikke alltid hva slags arbeidskraft. I Nepal er det store forskjeller mellom kjønnene, grupper/kaster og områder. Det er spesielt viktig å involvere og gi arbeid til kvinner, marginaliserte grupper, ungdom og folk i avsidesliggende områder (jfr mål 1, 3 og 8, delmål 16).

Nepal Productions har flere samarbeidspartnere i Nepal og får alle klærne til sine kolleksjoner produsert og sydd i Nepal; på nepalske fabrikker, av nepalske arbeidere, med nepalsk materiale. Leila Hafzi sier eksplisitt at når hun kom til Nepal så hun behovet for nettopp arbeidsplasser, spesielt for kvinner. Nepal Productions har et bevisst ønske om å ansette kvinner og ha kvinner i sine fabrikker. Dette er ikke alltid enkelt når det er menn man kommer i kontakt med i det offentlige liv og noen jobber er sett på som "mannfolkarbeid". For eksempel er skreddere og de som har å gjøre med maskiner på fabrikkene oftest menn. Hafzi har bevisst lagt inn detaljer i sine kolleksjoner, slik som broderier og mønster, fordi dette er ansett som "kvinnfolkarbeid".

Marius Søybye i Pashmina Norge påpeker også at de føler at de bidrar positivt ved at de bare bruker nepalsk arbeidskraft, nepalsk cargoselskap, og nepalsk papir på businesskort og annet papir. Alt som har med produksjon å gjøre skjer i Nepal, med nepalske ressurser.

Når dette er tilfelle er det vesentlig at norske tekstilbedrifter også følger opp produksjonen og driften, slik at den gjøres forsvarlig, følger arbeidsrettigheter og er miljøbevisst. Dette kan være små bedrifter som Nepal Productions og Pashmina Norge sitt viktigste bidrag i forhold til samfunnsansvar. Hafzi i Nepal Productions har lagt vekt på å få til en etisk handel, der de ansatte som produserer klærne har gode arbeidsbetingelser. Dette er noe Nepal Productions bevisst profilerer seg gjennom og de sjekker arbeidsforholdene på sine samarbeidsfabrikker nøye, noe også Pashmina Norge gjør. De besøker Nepal og fabrikkene to ganger i året, blant annet for å sjekke arbeidsforhold, lønnsforhold, det fysiske og helsemessige miljøet på fabrikkene og at det ikke foregår barnarbeid. Fewa fremhever at de ikke har noe i mot at norske og andre internasjonale bedrifter sjekker fabrikkene deres og kan opplyse at Pashmina Norge er nøye med å sjekke. Selv om Pashmina Norge gjør dette viste det seg å være et misforhold mellom hva Pashmina Norge oppga at arbeiderne tjente, og hva Fewa oppga at de faktisk tjente, som var mindre enn hva Pashmina Norge trodde. De holder seg dog over nepalsk minimumslønn (fastsatt i lovverket), og noen av de ansatte har dessuten eierandel i selskapet. Samtidig er ikke minimumslønn i Nepal noe å skryte av da den kun er på ca 3500 rupies (ca 320 kr) i måneden, dette vil si ca 12-13 kr per dag (med 6 dagers arbeidsuke som er vanlig i Nepal). Da nærmer man seg fattigdomsgrensa. Det er ikke mulig å leve et anstendig liv for 12-13 kr om dagen i Nepal, spesielt ikke hvis man har en familie å forsørge. At arbeidere får en levelig lønn (living wage) er et felt Pashmina Norge og andre burde være mer opptatt av. Spesielt burde bedrifter som er inne i forhold til tekstil være opptatt av dette da tekstilarbeidere i Asia ofte tjener svært lite og mange blir økonomisk utnyttet. Det burde være mulig selv for små tekstilbedrifter å ha kontroll med dette, og også om de ansatte har frihet og mulighet til å fagorganisere seg.

HPL og SN Power benytter seg også av nepalsk arbeidskraft og materiale i sin bygging og drift av vannkraftanlegget og har kun lokalt ansatte på sitt prosjekt. HPL gir sine ansatte en gjennomsnittslønn på



618 000 rupies i året (ca 55 000 norske kroner) (Øgland 2007 a), tall fra 2006-2007). De har gjennomført en uavhengig "salary review" der det kommer frem at de ligger likt som eller litt over lønnsnivået i sammenlignbare internasjonale selskaper (ibid). Lønnsnivået i nasjonale selskaper er, ikke overraskende, vesentlig lavere. HPL sin lønn er god og i Nepal er en slik lønn mulig å leve av. Det interessante er selvsagt at dette er en gjennomsnittslønn og sier ikke noe om hvor mye de dårligst betalte tjener. Man må håpe at det ikke er slik at de lokale mellomlederne i Kathmandu har en svært høy lønn mens de lokalt ansatte har en tilsvarende svært lav lønn.

Tilsammen på hovedkontoret i Kathmandu og på anlegget har HPL 50 lokalt ansatte. Jobbene går på drift og vedlikehold av kraftverket, oppgradering av kraftverket, samt vedlikehold og oppgradering av bygninger og infrastruktur i Kirne. I et lokalsamfunn skaper de således arbeidsplasser både av administrativ, teknisk og fysisk art. De ansatte er organisert i den landsomfattende fagorganisasjonen Gefont. Ved at prosjektene er langsiktige kan de også gi folk langsiktige faste arbeidsplasser og HPL har også i noen tilfeller gitt folk etterlønn. Ettersom kraftanlegget er lokalisert på landsbygda skaper de arbeidsplasser for folk i rurale områder, noe som er fordelaktig siden det er der fattigdommen er størst. Dette i motsetning til Nepal Productions og Pashmina Norge som holder seg i Kathmandu, hvor relativt sett fattigdommen ikke er så stor. Det er viktig at HPL har fokus på å gi også marginaliserte grupper i lokalsamfunnet arbeid – slik som familier som ikke eier jorda/huset de bor på/i selv, kvinner og lavkaster. Det er store ulikheter mellom folk også i små lokalsamfunn på landsbygda i Nepal. Det er viktig å være bevisst disse ulikhetene og å tilby marginaliserte grupper arbeid og tillitt.

Å få elektrisitet minsker folks praktiske arbeidsbyrde hjemme, noe som gir økte muligheter til lønnet arbeid, og dermed inntekt. Det avgjørende i elektrisitetsforsyningen er selvsagt at denne elektrisiteten er billig slik at de fattigste også har råd til å betale for den.

Skole og utdanning

HPLs bidrar direkte til mål 2 ved at de driver egen skole tilknyttet prosjektet Khimti I. Skolen har 400 elever, hvor av 80 prosent er lokale, resten er barn av folk knyttet til prosjektet. HPL bidrar med 70 prosent av budsjettet til skolen. HPL har også støttet skoler utenfor prosjektet med fysisk infrastruktur og lønning av lærere. Det er bra at 80 prosent av elevene er lokale slik at det ikke blir en skole bare for "privilegerte" barn. Skolepengene er lave, noe som gjør at også fattige familier kan sende sine barn til skolen, men det kan jo argumenteres for at den burde vært gratis

Ved å tilby elektrisitet bidrar man indirekte til barns skolegang. Elektrisitet fører til at folk har lys slik at barn kan lese og gjøre lekser hjemme. Dette fører til at skolene har belysning og kan innføre og ta i bruk utstyr som trenger elektrisitet, slik som pc og internett. Når man skaper inntektskilder for familier bidrar man indirekte til at de kan bruke penger på barnas skolegang.

Pashmina Norge og Nepal Productions bidrar ikke direkte til mål 2. Men som nevnt skaper de arbeidsplasser og bedrer således familiers mulighet til å sende barna på skolen. I tillegg er de bevisste på at de ikke har barnearbeidere i sine fabrikker slik at barn ikke jobber, men heller går på skolen. Pashmina Norge ønsker å bidra ovenfor gatebarn slik at de kommer seg bort fra gata og eventuelt inn i en skolesituasjon. Hvis dette blir en realitet er det viktig at de samarbeider med allerede etablerte barnerettighetsorganisasjoner og skoler.

Nepal Productions har også et ønske om å støtte skoleprosjekter. Det er da viktig at de er bevisste på hvilke skoleprosjekter de skal støtte og hvordan. Det kunne være en ide å støtte eller inngå et samarbeid med skoler/kurs som utdanner syersker og/eller klesdesignere, for senere å knytte disse opp til klesproduksjonen og prosjektet. Hvis man ønsker å støtte barneskoleprosjekter er det viktig at man støtter skoler som har lite ressurser og ikke "eliteskoler" i Kathmandu. Man kan eksempelvis støtte offentlige skoler med fokus på integrering av jenter og marginaliserte grupper, gjerne utenfor Kathmandudalen.



Kvinner og likestilling

Leila Hafzi i Nepal Productions bruker begrep som hjelp til selvhjelp om sitt mål og bidrag til kvinner i Nepal. Da hun kom til Nepal hadde hun ikke kunnskap om etisk handel, men det kom naturlig å satse på kvinner og økologisk tenkning (Hafzi 2007). Det har ikke vært lett å satse på kvinner; det dyrt i både tid og penger. Likevel er Hafzi opptatt av et kvinnefokus, og har vært det hele veien. Hun ønsker å spesielt skape arbeidsplasser for kvinner og fabrikkene Nepal Productions samarbeider med og får sine klær sydd hos har både kvinnelige og mannlige ansatte. Som nevnt prøver Hafzi å skape arbeidsoppgaver for kvinner, slik som brodering og hekling. Noen kvinner jobber også individuelt for prosjektet. De syr hjemme, eller på gata. Hafzi kaller dem "hekl damer" og de var blant de første som begynte å jobbe for henne.

Nepal Productions har således en sterk kvinneprofil, med fokus på kvinner i alle ledd i produksjonen. Dette er ikke enkelt i et så patriarkalsk og mannsdominert samfunn som Nepal. Men det er nettopp kvinner fra et land som Norge, hvor kvinner og menn er mer likestilt og likeverdige som kan bidra. Vår tankegang om kvinners stilling kan overføres i en arbeidssammenheng ved å gi kvinner arbeid og således økonomisk uavhengighet. Nepal Productions prøver dette, men det er vanskelig og krever mye tålmodighet og bestemthet.

HPL har ikke noen slik bevisst kvinneprofil. Ved å produsere energi kan de likevel bidra til en enklere hverdag for kvinner. Ved at en landsby får elektrisitet gjøres kvinners arbeidsdag lettere og de får frigjort tid. Matlaging blir enklere og de trenger ikke å hente og bære brensel. Deres helse kan bedres ved at de slipper å lage mat i et røykfullt og usunt innelima.

SN Power trekker frem viktigheten av deltagelse fra lokalsamfunnet der de har sine prosjekter. Det er da vesentlig at kvinner også deltar. I Uganda, der SN Power også har investert i vannkraft, har de opprettet en "deltagelseskomite", med deltagere fra alle landsbyer som er berørt av prosjektet. Komiteen er ledet av en kvinne. I Nepal har SN Power og HPL en ide om at de skal støtte utdannelsen til ei jente fra hver landsby berørt av prosjektet. Landsbyen skal selv velge jenta. Jenta vil få stipendplass helt til avsluttende eksamen⁴. Slike ideer er gode da de rykker direkte inn i folks hverdag og man går foran som et godt eksempel. Ved at man utdanner kvinner kan man dessuten oppnå andre mål, fordi det er en større sjanse for at kvinner med utdanning føder med fagfolk til stede, og utdannende kvinner får færre barn. Utdannende kvinner er også mer økonomisk uavhengige, og de deltar mer aktivt i beslutningsprosesser.

Norske bedrifter bør være meget oppmerksomme på de urettferdige ulikhetene mellom menn og kvinner i Nepal, og ha i mente viktigheten av å gi kvinner arbeid og oppmerksomhet. Å ansette kvinner og bevisst etterspørre kvinner vil utgjøre en positiv forskjell. Dette blant annet fordi en kvinne i arbeid kommer mer hele familien til gode enn når menn sitter på inntekten. Kvinner er flinkere til å spare og til å fordele godene. Man må også være bevisst at kvinner i liten grad deltar i beslutningsprosesser innen nepalsk forretning og bedriftsliv. Det er i hovedsak menn som sitter i styrer og det er menn som er ledere. Derfor er det menns ønsker og behov som kommer frem. Man kan få frem kvinners behov og deltagelse ved å stille krav om like mange jenter som gutter i skolen, ha fokus på et kvinnerett helsetilbud, få inn lokale kvinner i ledelse og styrer og jobbe aktivt for å endre lover som diskriminerer kvinner.

Helse

HPL driver en egen velutstyrt klinikk i prosjektområdet som kan ta i mot 12 000 pasienter i året. HPL finansierer klinikken fullt ut. Klinikken har utdannet passende nepalsk personale og mer enn 90 prosent av pasientene er fra lokalbefolkningen. I tillegg til å yte regulær medisinsk service og ambulansetjeneste til andre sykehus i området og til Kathmandu, hjelper også klinikken til med myndighetenes vaksinasjonsprogram og tuberkuloseprogram (HPL 2007)

Dette er igjen et konkret bidrag til tusenårsmålene innen helse. På klinikken kan gravide kvinner få oppfølging, og syke barn kan få medisiner og behandling. Barn kan også få nødvendige vaksiner. Det vesentlige er

⁴ Dette er foreløpig på idestadiet.



dessuten prisen på tjenestene. For at lokalbefolkningen og spesielt marginaliserte grupper skal nyte godt av tilbudet, må medisiner og behandling være gratis eller billig, noe det også er. For en ny pasient å registrere seg koster 10 rupies (ca 90 øre), for en allerede registrert pasient koster en konsultasjon 5 rupies. Og aller viktigst; oppfølgingsbesøk er gratis. Men medisiner koster. Klinikken får sine medisiner gjennom United Mission til Nepal⁵ til subsidierte priser, men legger på 15 prosent i faste kostnader. Fortsatt er prisen under markedspris. De faste kostnadene legges på for å skape tillitt fra folk om at det er kvalitetsmedisin. Folk tror ofte at billig medisin ikke er bra (Øgland 2007a). For ambulanse tar klinikken 14 rupies (ca 1 kr, 25 øre) per km, noe som burde vært gratis da vi her snakker om livsnødvendig og øyeblikkelig hjelp.

En gruppe som ikke direkte har så mye å tjene på klinikken er HIV positive/AIDS syke, da klinikken ikke tilbyr medisiner, omsorg og oppfølging direkte mot denne gruppen. Det drives heller ikke forebyggende arbeid innen dette området, noe som er viktig.

I Uganda, i det området der SN Power har sitt prosjekt, var det to klinikker. Den ene var drevet av den katolske kirke, den andre offentlig. Disse klinikkene hadde lite personale, utstyr og medisiner. Etterhvert fikk klinikkene samarbeid med UNDP og SN Power og er nå profesjonelt drevet med nok personale og utstyr. Dette samarbeidet fikk full støtte av SN Power og man klarte å opprette tillitt og nær kontakt med folk i området (Øgland 2007b). Dette er også en ide for Nepal. Man kan inngå samarbeid med allerede etablerte klinikker/sykehus, om det er i forhold til driften, ledelse eller i forhold til å bidra med personale, utstyr og medisiner.

For å drive en klinikk trenger man elektrisitet. Ved at man produserer energi som gir elektrisitet er dette således med på å drive klinikken. Det blir igjen en form for kjedeeffekt eller indirekte bidrag. I tillegg bidrar elektrisitet til bedre fødselsforhold for kvinner, både om de føder hjemme eller på sykehus. Elektrisitet fører til lys i huset, og kvinner slipper å føde i mørket, noe som gjør en fødsel tryggere og mer hygienisk.

De norske tekstilbedriftene bidrar ikke direkte til en oppnåelse av mål 4, 5 og 6. Skulle de bidratt kunne de for eksempel gitt en del av profitten til helseprosjekter. Dette er ikke aktuelt for verken Pashmina Norge eller Nepal Productions. Ren veldedighet faller dessuten noe utenfor samfunnsansvarbegrepet. Det er en bedre løsning å ha samfunnsansvar som en del av kjernevirksomheten.

Miljø og etikk

Nepal Productions ønsker å drive etisk handel og er medlem av Initiativet for etisk handel i Norge. Allerede fra begynnelsen av var Nepal Productions veldig opptatt av økologisk tenkning og ville ikke ha noen kjemikaler tilført i materiale de brukte til klærne. Dette ble ikke brukt i markedsføringen av klærne fordi som Hafzi sier: "Jeg kunne ikke markedsføre den gang så jeg brukte det ikke i markedsføringen" (Hafzi 2007). I dag profilerer Nepal Productions seg som en etisk handel bedrift med fokus på å utvikle mest mulig økologisk og miljøvennlig fremstilling av produktene i alle ledd i prosessen, i alle sine kolleksjoner. I dag er 30-40 prosent av klærne økologiske. Hafzi ser store utfordringer med å drive etisk og økologisk handel og produksjon i Nepal og målet om økologiske materialer i alle ledd vil ta tid å oppnå. Pashmina Norge er også opptatt av miljødelen. De fremhever viktigheten av bra kvalitet og at produktene ikke tilføres "kjemiske ting". De vil ha ekte vare.

I tillegg er, som nevnt tidligere, både Nepal Productions og Pashmina Norge engasjert i de ansattes arbeidsbetingelser og ønsker å kontrollere dette hos sine samarbeidspartnere i Nepal. Her bør det påpekes at en ting er hva de ønsker og vil ha av etiske og arbeidsmessige hensyn, en annen side er hva som faktisk er tilfelle og mulig å gjennomføre i praksis. Generelt er ikke arbeidsbetingelsene til arbeidstakere i Nepal spesielt god, men folk er avhengige av arbeid og godtar mange uregelmessigheter. Det er viktig at Nepal Productions og Pashmina Norge presser på for å få igjennom sine etiske standarder, noe som er mulig da det er svært viktig for nepalske tekstilbedrifter/fabrikker å få avtaler med internasjonale bedrifter.

⁵ United Mission til Nepal er en sammenslutning av ulike kristne misjonsorganisasjoner, blant annet noen norske



Vannkraftanleggene og tilførselen av elektrisitet fører til at det trengs mindre brensel til matlaging og oppvarming - noe som bidrar til mindre avskoging. Dette er bra, samtidig som et vannkraftverk i en liten landsby helt klart er et inngrep i miljøet og naturen. Man er derfor nødt til å ha en bevisst miljøpolitikk. SN Power fremhever at de ønsker en ansvarlig, bærekraftig utvikling av fornybar energi (SN Power 2007). HPL er opptatt av at deres utviklingsprogram handler om bærekraftig utvikling og at de har et sterkt fokus på miljøet. De poengterer på sine hjemmesider at

“ The environmental impacts of Khimti 1 Hydropower Project are small. The project has been well recognised by international consultants for its compliance with the very strict health, safety and environmental standards set by the Asian Development Bank and the World Bank” (HPL 2007).

HPL/SN Power jobber for å dempe en eventuell negativ miljøeffekt som et vannkraftanlegg er. Dette gjør de blant annet ved å ha irrigasjonsprosjekter. HPL må også sørge for at de på ingen måte forurenses drikkevannet til folk i dalen og at de ikke taper elvene for vann slik at det blir vannmangel. HPL sier at “Particular reference will be paid to the residual flows in the Khimti Khola⁶ for down-stream irrigation and drinking water supply” (HPL 2007).

I forhold til sanitære forhold kan HPL bidra med prosjekter. Blant annet har de inngått et samarbeid med UNDP der dette er en av prioriteringene. Bedrifter som HPL og SN Power med all sin tekniske kompetanse kan virkelig bidra med å lage fungerende vann og toalettssystemer. Nepal Productions og Pashmina Norge kan på sin side ikke direkte bidra til dette målet.

⁶ En elv



Handel og teknologi

Som skrevet under mål 1 kan norske bedrifter i Nepal være med å skaffe arbeidsplasser. Det er viktig at man gir arbeid også til unge mennesker (delmål 16), med gode arbeidsforhold og en anstendig lønn. I løpet av konstruksjonen av Khimti-anlegget skapte man 3000 jobber. I tillegg fikk de ansatte mye opplæring, praktisk erfaring og teknisk kunnskap som kan brukes i senere prosjekter (HPL 2007). Et vannkraftanlegg bidrar generelt til teknisk og ingeniørbasert kunnskap.

Ved å forsyne hushold og områder med elektrisitet er det også muligheter for bruk av PC og internett. Igjen snakker vi om et indirekte bidrag fra HPL/SN Power. Nepal Productions og Pashmina Norge har ikke noen mulighet til å bidra innen dette området, men de bidrar til å øke Nepals eksportinntekter.

Oppsummering alle målene

Oppsummert kan man si at norske private kommersielle aktører i Nepal bidrar til en bedre oppnåelse av FNs tusenårsmål. Noe av bidraget er direkte, som deler av HPL og SN Power sitt bidrag, og Nepal Productions sitt kvinnefokus. Annet er mer indirekte og resultat av en kjedeeffekt, slik som at elektrisitet fører til lys til lekselesing som igjen kan føre til at det er enklere å fullføre grunnskolen.

For ingen av bedriftene er FNs tusenårsmål eksplisitt oppe på agendaen, men man bidrar likevel fordi FNs tusenårsmål er så omfattende og pensler inn på helt basale aspekter i folks liv. SN Power er opptatt av å skaffe seg kunnskap om området de skal jobbe i, å finne ut hva folk har behov for, og om de eventuelt kan bidra. Dersom dette er innenfor FNs tusenårsmål er det fint, men ikke nødvendigvis tilsiktet. Fra 2007 starter HPL et samarbeidsprosjekt med UNDP, kalt KiND (Khimti Neighbourhood Development) som en del av sitt samfunnsansvar. De vil her naturlig jobbe tett opp i mot FNs tusenårsmål og ha utviklingsprosjekter innen utdanning, miljø, vann og sanitære forhold, infrastruktur og helse. KiND prosjektet er det første Privat/Public samarbeidsprosjektet til UNDP i Nepal. I dette tilfelle betyr det at HPL har inngått en samarbeidsavtale med UNDP, hvor UNDP står for gjennomføringen av prosjektet, som består av tre hovedkomponenter; bygging av minikraftverk, rural elektrifisering og lokale utviklingsaktiviteter. Det norske UD/Norad er med og finansierer prosjektet, og HPL har en avtale om direkte rapportering til den norske ambassaden i Nepal. Dette samarbeidsprosjektet kan vise at HPL tar samfunnsansvar alvorlig, og også har oppdaget at tusenårsmålene er viktig.

En mer planlagt samfunnsansvarpolitikk generelt hadde vært formålstjenlig for de norske bedriftene i Nepal, særlig for tekstilbedriftene. Samtidig er det enkelt å forstå at små private bedrifter uten store ressurser og kapital har begrenset kapasitet til å tenke samfunnsansvar hele tiden. Det er mye enklere for store bedrifter som SN Power. Ylva Lindberg påpeker i en artikkel (Lindberg 2007) at det finnes tre måter å forholde seg til samfunnsansvar på:

1. De som forholder seg til CSR begrepet ved å oppfylle minstekrav til regulering og omdømme
2. De som ønsker å gi noe tilbake til samfunnet og synliggjøre dette internt og eksternt
3. De som ser samfunnsansvar som en forretningsmulighet (Lindberg 2007).

Jeg vil si at norske bedrifter i Nepal i hovedsak ligger på nivå to. For HPL og SN Power er det snakk om en bevisst samfunnsansvarpolitikk som handler om å bidra til positiv utvikling i lokalsamfunnet som er berørt av prosjektet. Dette er en del av bedriftskulturen og de ønsker å gi noe tilbake til samfunnet og synliggjøre dette eksternt og internt, samtidig som de er mottager av norsk bistandspenger (gjennom Norfund) og dermed er forpliktet opp mot norske myndigheter. Tekstilbedriftene ønsker også å gi noe tilbake til det nepalske samfunnet, men det gjøres mer som en form for "idealisme". De valgte å satse på Nepal og de ville gjøre noe for Nepal gjennom forretningsvirksomhet, spesielt gjelder dette Hafzi og Nepal Productions. I denne rapporten er det SN Power som kommer nærmest det å se på samfunnsansvar som en forretningsmulighet, som samtidig skaper verdier og kommer både dem og samfunnet til gode. Det viktige er selvsagt at dette er en realitet, og ikke bare noe bedrifter vil prøve å utvise utad eller har vage planer om; at det "ikke bare er prat og pjatt" (Øgland 2007b).



Det er aller mest fruktbart å ha samfunnsansvar som en del av kjernevirksomheten i bedriften. SN Power kan sies å ha samfunnsansvar som en del av kjernevirksomheten sin. Dette fordi kombinasjonen av miljø og utvikling som SN Power uunngåelig blir en del av når de investerer i vannkraft, er essensielle i samfunnsansvar. SN Power har også samfunnsansvar som en del av sin systematiske og strategiske tenkning og ikke på siden av virksomheten. Jonas Øgland i SN Power går langt i å påstå at å drive samfunnsansvar er tilnærmet en forutsetning for å lykkes, og at det kommersielt er det eneste fornuftige. Han sier at SN Power har egeninteresse av å drive samfunnsansvar, men på grunn av de store verdiene i systemet har man også et ansvar. Han stadfester;

“Når man investerer så mye må man ta vare på folk og miljø.....Som bedrift og investor må man forstå at det er snakk om mer enn maskiner og betong, det handler også om jord og mennesker” (Øgland 2007b).

Igjen må det påpekes SN Powers forpliktelser ovenfor norske myndigheter i og med at de er bistandsmottager. HPL er også åpne på at en av grunnene til å gjøre utviklingsarbeid er for å få støtte og godvilje i lokalmiljøet og for å unngå konflikter. De har blant annet hatt konflikter med lokalbefolkningen fordi etterspørselen etter elektrisitet har vært/er alltid større enn HPLs tilbud. Men HPL stadfester også at det var HPLs eget initiativ å starte utviklingsarbeid, og ikke noe som ble pådyttet dem utenfra. De følger Global Compact utarbeidet av FN og vil fremme at de har en bevisst og gjennomtenkt samfunnsansvarpolitikk.

Alle de fire bedriftene er opptatt av at det i hovedsak er forretning de driver, men at de også vil bidra på andre måter. HPL er klare på at de i hovedsak er en bedrift, og at de driver forretning og investering. SN Power må drive økonomisk lønnsomt og er ingen bistandsorganisasjon, men vil vise at det er mulig å kombinere profesjonalitet, effektivitet og forretning og samfunnsansvar. De føler en ansvarsbevissthet utover det kommersielle, samtidig som de i hovedsak er et kommersielt firma. Det er viktig at norske bedrifter i Nepal ser at det er mulig å drive både lønnsom forretning og godt samfunnsansvar i et utviklingsland. For Nepal Productions er å ha produksjonen i Nepal et bevisst valg og Hafzi mener at blant annet på grunn av dette bidrar NP til tusenårsmålene. Samtidig er NP opptatt av at de også må tjene penger og ikke “bare drive veldedighet” (Hafzi 2007). Hafzi sier at grunnet dette er det mer fokus på produkt nå enn før. Det må være bra kvalitet for å selge. Hafzi tenker således mer på Nepal som et produksjonsland, og ikke bare i et kvinnefokus. Likevel påpeker hun; “Å vise at det er mulig å produsere klær med høy kvalitet i u-land er svært tilfredsstillende” (Ween 2007). Dette vitner om et engasjement utover det kommersielle. Pashmina Norge påpeker også at de driver forretning i Nepal, men at de i tillegg “vil hjelpe slik at det drypper noe tilbake på Nepal” (Søbye 2007). Derfor ønsker Pashmina Norge å delta mer som sponsorer av ulike sosiale programmer og arrangementer i fremtiden, fordi “dette føles meningsfullt” (ibid). Her blir samfunnsansvar mer i en filantropisk ånd.

For vannkraft og tekstil er det ulike temaer som er i fokus når de satser på samfunnsansvar. For tekstilbedriftene kommer temaer som arbeidsrettigheter, miljø på arbeidsplassen, etisk handel og økologisk produksjon høyt på agendaen. For investorer innen energi og vannkraft er miljø, lokal utvikling, utdanning og helse, klima og urbefolkningens rettigheter viktige å ta tak i. Alle disse temaene er en del av FNs tusenårsmål så det er ingen lang vei fra norske bedrifter i Nepal og målene. Denne rapporten viser at kommersielle norske bedrifter i Nepal er bevisste sin rolle og at de vil bidra. Et viktig spørsmål er selvsagt hvor effektivt bidraget er, og om det kunne vært mer planlagt. Men et enda viktigere og avgjørende spørsmål og problem er hvorfor det er så få norske (og andre) private kommersielle aktører i Nepal? Hvorfor vil ikke flere norske bedrifter satse eller investere i Nepal? Dette vil jeg diskutere til slutt i denne rapporten.



Nepal som marked og investeringsklima

Nepal har lenge vært et av Norges samarbeidsland innen bistand, men innen kommersielle initiativ er det fortsatt labert. Nepal er generelt et land som ikke tiltrekker seg internasjonale kommersielle aktører. Jeg skal her, uten å gi noe svar, gi noen ideer på hvorfor det er slik gjennom oppfatningene til bedriftene som blir omtalt i denne rapporten og den norske ambassaden i Kathmandu.

Fattig land, lite kjøpekraft

Nepal er et fattig land og folk har lite kjøpekraft. HPL sier at det er for lite etterspørsel etter varer og tjenester, mye fordi folk ikke har råd. Både Pashmina Norge og Nepal Productions selger heller ikke sine varer i Nepal, men til et norsk og europeisk marked.

Manglende bedriftskultur og -nettverk

Alle bedriftene nevner manglende god bedriftskultur og bedriftsnettverk som viktige grunner til de få investeringene og satsingene i Nepal. Pashmina Norge sier at det er mangel på nettverk, nettverk som finnes andre steder slik som i Kina, Bangladesh og Thailand. Det blir da mer fristende å legge produksjonen til slike land. I Nepal må man, siden det ikke finnes nettverk, i hovedsak bane seg vei selv. Pashmina Norge mener også at det finnes for få firmaer eller bedrifter med kontakter i Europa. Pashmina Norge er dog fornøyd med sin egen samarbeidspartner Fewa.

Pashmina Norge er opptatt av at i Nepal må man gjøre alt selv. Det er ikke noe som er lagt opp fra nepalske myndigheters side. Dette fører til at "Folk gidder ikke å dra hit" (Søbye 2007). Velger man å investere i og legge produksjonen til Nepal må man i stor grad være tilstede i landet selv. Marit Strand ved den norske ambassaden i Kathmandu er enig. I Nepal må norske bedrifter langt på vei finne ut av systemet og kulturen selv. Dette kan være tid- og ressurskrevende, særlig for små bedrifter. Nepal Productions sier at de har brukt 10 år på å få fotfeste i Nepal.

Ulike bedriftskulturer

Norsk og nepalsk kultur er veldig ulik. Dette gjelder også arbeids- og bedriftskulturen, noe som kan gjøre det vanskelig å samarbeide og mange misforståelser oppstår. Fewa har en sterk oppfatning om dette og sier at norske bedrifter og forretningsfolk er punktlig med alt, slik som betalinger, korrespondanse og avtaler. De holder det de har lovet og holder seg strengt til kontrakten (Pokharel 2007). Dette kan være en utfordring i møte med nepalsk bedriftskultur eller samfunn. Nepalere er ikke kjent for sin punktlighet eller å holde seg til en avtale. Man tar litt lettere på det, og en avtale er ikke alltid en avtale.

Fewa tror at grunnen til at det er så få norske bedrifter i Nepal er at det er vanskelig å finne ærlige folk og bedrifter som man kan ha et profesjonelt samarbeid med. Det er, i følge Fewa, vanskelig å stole på nepalske bedrifter og forretningsfolk. Til dette skal det sies at korrupsjonen i Nepal er svært utbredt og finnes på alle nivå. Fewa mener også at nepalske firmaer har vanskeligheter med å forholde seg til kvalitet (Pokharel 2007). Det finnes for eksempel ikke noe kvalitetssikring for om pashmina er god kvalitet og ekte i Nepal. Derfor kan land nekte å importere det, blant annet har Japan gjort det. Samtidig er det mulig å finne disse "ærlige partnerne" og Pashmina Norge sier om Fewa at de er proffe, har god kvalitet og har klart å tilpasse seg det europeiske markedet.

Politisk ustabil

Den politiske situasjonen i Nepal er fortsatt ustabil. Mange mener at den ikke har blitt så mye bedre de siste åra. Derfor tør ingen å investere i Nepal; den politiske situasjonen er rett og slett for ustabil til at store bedrifter tør å satse. Derfor er det for det meste bare små bedrifter som investerer, de store er ikke interessert.



HPL er opptatt av dette fordi den politiske ustabiliteten spesielt påvirker vannkraftsektoren. Flere vannkraftverk har blitt ødelagt de siste årene. Innen sektoren er man avhengig av at Nepal inngår gode, faste og stabile avtaler med India i forhold til vannressurser, vannkraft og energi. Dette er meget viktig for Nepal og bedriftene som investerer der. Avtalene må ikke bare bygges på Indias ønsker og profitt, men også på Nepals ønsker og behov (Dahal 2007).

Ambassaden ser også den politiske ustabiliteten og konflikten i Nepal som hindringer for handel og investeringer. Dette vil ikke bedre seg før Nepal blir mer politisk stabilt.

Praktiske hindringer

Nepal er et land uten kyst og med en meget dårlig utbygd infrastruktur. Dette er selvsagt et problem for handel og for bedrifter som vil investere. Det er store transportkostnader og alt av transport er vanskelig og ikke alltid like pålitelig. Dette skyldes gjennomføringen av mange streiker blant ulike politiske grupperinger og fagforeninger.

HPL er også opptatt av at Nepal er for lite industrialisert. Landet har lite primærindustri så mange primærprodukter må importeres fra for eksempel India og Kina.

Sterkt engasjement og vilje

Ut i fra dette kan man konkludere med at Nepal ikke er sett på som et attraktivt marked. Det er sett på som kronglete, byråkratisk og med en upålitelig arbeids- og bedriftskultur. Flere nevner også manglende nettverk, korrupsjon og uprofesjonalitet som vanskelig å takle. Den politiske situasjonen har heller ikke gjort det mer fristende for norske bedrifter å investere eller starte opp handel med Nepal. Alt i alt er dette hindringer for at norske og internasjonale bedrifter velger og våger å investere og satse i Nepal. De som våger er ofte sitt lands forlengede bistasarm slik som vannkraftsektoren, eller små bedrifter med et snev av idealisme og et spesielt engasjement for Nepal. Som Pashmina Norge så riktig sa det; "Man må ha Nepal i hjerte for å drive business her" (Søbye 2007).



Konklusjon

Denne rapporten har konsentrert seg om norske bedrifter i Nepal og deres bidrag til FNs tusenårsmål. Det er få norske private kommersielle bedrifter tilstede i Nepal, men de som finnes har et bevisst forhold til samfunnsansvar, etikk og sitt eget bidrag til utvikling, om enn ikke et direkte forhold til FNs tusenårsmål. Likevel bidrar de da målene er basale og vanskelig å komme utenom. Noe av bidraget er direkte og tilsiktet, annet er mer indirekte og tilfeldig, og det kan diskuteres hvor stort og effektivt bidraget er. En annen utfordring for bedriftene er å tenke samfunnsansvar i kjernevirksomheten, og ikke bare som ren veldedighet.

Hypotesen har vært at man trenger det private næringsliv og enkeltaktører i et land for å nå tusenårsmålene. Rapporten viser at man trenger private initiativ og aktører i Nepal. Private bedrifter kan også bidra, sammen med bistandsorganisasjoner og FN. Man trenger private aktører fordi staten/myndighetene i Nepal innen mange områder er passiv og folk har svært liten tillitt til regjeringen, politikere og myndigheter. Ofte kan private aktører bidra mer enn staten, spesielt i forhold til å skaffe arbeidsplasser og inntektskilder, i tillegg til et bedre helse- og utdanningssystem. Likevel må det på lang sikt bygges opp et offentlig system som sikrer helse og utdanning for alle.

Det er selvsagt en forutsetning at de private bedriftene tar hensyn til etiske forhold og at de driver miljøvennlig. Denne rapporten har vist eksempler på bedrifter som tør å satse i et MUL-land i sør og samtidig ha et bevisst forhold til sin egen tilstedeværelse. Små bedrifter som Nepal Productions og Pashmina Norge er på mange måter idealistiske og modige og ønsker å gå foran som et godt eksempel. Hovedproblemet er ikke de norske private kommersielle aktørene som allerede finnes i Nepal, snarere at det finnes alt for få. Men så lenge Nepal befinner seg i dagens situasjon, med politisk ustabilitet, fattigdom, korrupsjon og et tungrodd system, vil nok ikke bedriftene og investeringene komme med det første. Samtidig er det nettopp land som Nepal som trenger investeringer, kvalitetsprodukter, eksport og arbeidsplasser dersom de skal klare å nå FNs tusenårsmål.



Referanser

Litteratur

Bolle, Tor Aksel 2007 i Bistandsaktuelt nr 8, 2007

Central Bureau of Statistics 2001: "Women in Nepal Some Statistical Facts", Central Bureau of Statistics. Kathmandu

Central Bureau of Statistics 2002: "Statistical Pocket Book Nepal 2002", Central Bureau of Statistics. Kathmandu

Dahal, Rajendra 2007, "From darkness to light" Himal South Asian vol 20 nr 9, The Southasia Trust, Lalitpur, Nepal

Dixit, Kunda 2007, "Not good enough" i Nepali Times, utgave 371, 19.oktober 2007, Himalmedia Private Limited, Kathmandu, Nepal

Flyktningerådet 2004: Fotoutstilling i Oslo Rådhus. Oslo

HMG Nepal (His Majesty's Government of Nepal, National Planning Commission)/UN (United Nation's Country Team of Nepal 2005), "Nepal Millennium Development Goals Progress Report 2005", HMG Nepal/UN, Kathmandu

Klare, J. 2004: "Aktuelt Nepal" i Morgenbladet, 27.feb-4.mars 2004

Lindberg, Ylva 2007 "Mer enn grønvasking", i Ny Tid, 27.april 2007, Oslo

NIDS/UNIFEM 2006: "Nepali Women and Foreign Labour Migration", UNIFEM og Nepal Institute for Development Studies, Kathmandu

Norad 2006, "Årsrapport om norsk bilateral bistand", Norad, Utenriksdepartementet, Oslo

Pradhan, R. 2002: "Ethnicity, caste and a pluralist society" i State of Nepal, ed. K. M. Dixit og S.Ramachandaran, Himal Books. Nepal

Tambs-Lyche 1996: "India og Sør-Asia" i Fjern og nær. Sosialantropologiske perspektiver på verdens samfunn og kulturer, red. S.Howell og M. Melhuus, 2.rev.utgave, Ad Notam Gyldendal. Oslo

UNDP 2006: "Human Development Report 2006. Beyond scarcity: Power, poverty and the global water crisis", United Nations Development Programme, New York

UN 2006, "The Millennium Development Goals Report 2006", United Nations, New York

Internett

Den Norske Ambassaden i Nepal 2007, www.norway.np

Himal Power Limited 2007, www.hpl.com.np

Redd Barna 2007, www.reddbarna.no

Ween, Ingvild 2007, "Suksess i Paris" på www.rogalandsavis.no

Sigla 2007, www.sigla.no

SN Power 2007, www.snpower.no

United Nations 2007, www.unglobalcompact.org

Øgland Jonas 2007 a), e-post



Intervjuer

Hafzi, Leila 2007, grunder og leder Nepal Productions, mai 2007, Kathmandu

Pokharel, Purushottam 2007, eier og direktør, Fewa Pashmina, juli 2007, Kathmandu

Solberg, Tom 2007, leder Himal Power Limited, september 2007, Kathmandu

Strand, Marit 2007 ambassadesekretær, Den norske ambassaden i Kathmandu, juni 2007

Sølbye, Marius 2007, daglig leder Pashmina Norge, juni 2007, Kathmandu

Øgland, Jonas 2007 b) SN Power, samfunnsansvarlig (relations director) for Nepal, oktober 2007, Kathmandu